

Формування культури спілкування майбутніх соціальних педагогів з сім'єю вихованців

Денисюк Олена

Київський університет імені Бориса Грінченка

Зміни, які відбуваються в політичному, економічному, культурологічному житті України висувають особливі вимоги до якості освіти, рівня компетентності фахівця. Соціально-педагогічна робота за змістом завдань є багатогранною та багатоаспектною. Об'єктом діяльності соціального педагога є діти й молодь, які потребують допомоги в процесі їх соціалізації. Метою діяльності соціального педагога є створення умов для психологічного комфорту й безпеки дитини, задоволення її потреб, попередження та подолання негативних явищ у сім'ї [2006: 250].

У Державній доповіді «Становище сімей в Україні (за підсумками 2000-2009 років)» зазначається, що у період незалежності України в умовах трансформації суспільства, інститут сім'ї опинився під впливом як психоісторичних тенденцій пострадянської епохи, так і нових поглядів глобалізованого постіндустріального та інформаційного суспільства. Проблеми, з якими стикаються сучасні сім'ї, науковці розподіляють відповідно до функцій сім'ї та характерних систем взаємовідносин. А саме: порушення механізму адаптації сім'ї до динамічних процесів у суспільно-політичній та економічній сферах; послаблення її захисної функції (як матеріальної, так і психологічної); структурно-функціональна трансформація сім'ї за невизначеності або суперечливості сімейних ролей; зниження значення сім'ї в системі життєвих цінностей особистості з подальшою переорієнтацією значної частини молоді на позашлюбні стосунки, повторний шлюб; погіршення дитячо-батьківських взаємин, зумовлене невідповідністю та догматичністю батьківських норм; орієнтація подружжя на малодітну сім'ю; загострення суперечностей між партнерами в орієнтації сім'ї на демократичний (з боку жінок) або патріархальний (з боку чоловіків) розвиток; дисфункціональний розвиток сім'ї, ознаками якого є: тенденція до домінування, боротьба за владу обох партнерів, неузгодженість рольової поведінки, негнучкість встановлених норм, маніпуляція партнером або дітьми, ігнорування потреб і почуттів членів сім'ї; ускладнення сімейної адаптації молодого подружжя внаслідок неадекватних дошлюбних очікувань, завищених вимог

до партнера; нестабільність життєвих планів в умовах економічної нестабільності [2010: 54].

У сім'ях, які опинилися у складних життєвих обставинах, може мати місце цілий комплекс негативних проявів, а саме: батьки зловживають спиртними напоями, наркомани, ведуть аморальний спосіб життя, припускаються різних видів правопорушень, дорослі мають низький рівень розвитку, безвідповідально ставляться до виховання та розвитку дітей.

Завданням соціально-педагогічної підтримки сімей з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, є надання допомоги щодо нормалізації стосунків між батьками та між батьками і дітьми на основі:

- реалізації першочергового права дитини на зростання та виховання в сім'ї;
- добровільності в прийнятті допомоги;
- поваги до людини, визнання її цінності незалежно від реальних досягнень та поведінки;
- недопущення жорстокого поводження з жодним членом сім'ї;
- індивідуального та диференційованого підходів до кожної особи, сім'ї з урахуванням їхніх потреб та особливостей;
- системності, комплексності, доступності соціальних послуг;
- толерантності та гуманізму, відповідальності за дотримання норм етики [2010: 217].

У зв'язку з цим соціально-педагогічна робота з окремими типами сімей потребує від майбутніх фахівців уміння виділяти та аналізувати актуальні проблеми сучасної української сім'ї, володіти професійно значущими якостями і вміннями, які є складовими загальної професійної культури. Серед них важливо виділити комунікативну діяльність педагога. Педагогічне спілкування – це багатоплановий процес організації, встановлення і розвитку контактів, взаєморозуміння і взаємодії між соціальним педагогом і клієнтом, породжуваний цілями і змістом їх спільної діяльності. Професійно-педагогічне спілкування – це прийоми і навички соціально-психологічної взаємодії соціального педагога і вихованця, змістом якого є обмін інформацією, надання виховної дії, організація взаємин за допомогою комунікативних засобів. Соціальний педагог активізує цей процес, організовуючи й керуючи ним.

Проблеми формування мовленнєвої культури та красномовства соціального педагога досліджувала професор А. Капська. Питання професійної етики соціального педагога, її сутність, зміст, функції, етична поведінка соціального педагога в ситуації педагогічного конфлікту

розглядалися українськими науковцями С. Харченко, Н. Красновою, Л. Харченко.

Комунікативну культуру соціального педагога складають наступні елементи: комунікативні якості, які характеризують наявність та зв'язок здатності до спілкування; комунікативні здібності: володіння ініціативою у спілкуванні, здатність емоційно відгукуватися на стан партнера по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню; комунікативна компетентність (знання норм і правил спілкування); знання етичних стандартів соціально-педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій сім'ї, вікових, інтелектуальних та інших характеристик клієнта. У процесі спілкування важливо враховувати особливості конкретної сім'ї (неповна сім'я, дистантна, розлучена, сім'я, яка має дитину-інваліда тощо). Наприклад, розмовляючи з дитиною, яка користується інвалідним візком, намагатись розташовуватися так, щоб очі педагога були на одному рівні, аби привернути увагу дитини зі зниженим слухом, необхідно зробити їй знак рукою або торкнутися плеча тощо; уміння слухати, що забезпечує зворотній зв'язок, уміння використовувати елементи невербального спілкування, репліки, заохочення; мовленнєва культура (уміння говорити).

Формування культури спілкування майбутніх соціальних педагогів відбувається у процесі опанування багатьох дисциплін, передбачених Державним стандартом підготовки фахівців, а саме «Основи красномовства», «Технології соціально-педагогічної діяльності», «Етика соціально-педагогічної діяльності», «Соціально-педагогічна робота з різними типами сімей», під час проходження професійно орієнтованої практики, участі студентів у тренінгових заняттях з питань ефективної комунікації тощо. Необхідно забезпечити дотримання міжпредметних зв'язків, послідовності, системності у подачі матеріалу. Важливо не лише подати теоретичні знання, а й створити умови для практичного опанування студентами комунікативними уміннями та навичками, напрацювання особистого досвіду соціальної, комунікативної поведінки. В умовах студентської аудиторії цьому сприятимуть виконання спеціальних вправ у підгрупах, використання ігрових технологій, рольових ділових ігор, аналіз ситуацій, самостійна розробка правил спілкування з батьками, шляхів залучення батьківської громади до співпраці з соціальним педагогом.

Таким чином, формування культури спілкування майбутніх соціальних педагогів є важливим компонентом професійної культури. Адже від рівня комунікативної культури соціального педагога, від уміння володіти методами спілкування залежить благополуччя дитини, результати ділових переговорів із представниками влади, різних закладів та організацій в інтересах дитини, здатності сім'ї та її найближчого соціального оточення вирішити власні проблеми.

Література

Професійна етика соціального педагога : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – 562 с.

Становище сімей в Україні (за підсумками 2000-2009 років): Щорічна державна доповідь Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище сімей та стан реалізації державної сімейної політики / Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державний інститут розвитку сім'ї та молоді. – Київ, 2011. – 224 с.

Петрочко Ж. В. Дитина у складних життєвих обставинах: соціально-педагогічне забезпечення прав : монографія / Ж. В. Петрочко. – Рівне : видавець О. Зень, 2010. – 368 с.

Соціальна педагогіка: теорія і технології : Підручник / За ред. І.В.Звереві – К. : центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.

Summary

In this article the author examines consider the problem of forming culture communication of future social pedagogues with a family.

Keywords: culture communication, communication skills, communication means, family.